

Ελληνικό Ωδείο

Μάθημα: Χορωδία

Έτος: Β΄

Καθηγητής: Καριώτης Ν.

Εργασία με θέμα:

«Το χορωδιακό μουσικό έργο των Zoltán Kodály και Béla Bartók»

Όνομα σπουδάστριάς: Εμμανουέλα Τριανταφυλλοπούλου

Αθήνα, 2018

Περιεχόμενα

Μέρος Α΄ : Το έργο του Zoltán Kodály.....	4
Σύντομα βιογραφικά στοιχεία	4
Μουσικό Έργο	4
Εθνομουσικολογική δραστηριότητα	6
Σύστημα διδασκαλίας	7
Μέρος Β΄ : Το έργο του Béla Bartók.....	9
Σύντομα βιογραφικά στοιχεία	9
Μουσικό Έργο	10
Εθνομουσικολογική δραστηριότητα	13
Συμπεράσματα-Παρατηρήσεις.....	14
Βιβλιογραφία.....	15
Ελληνική Βιβλιογραφία	15
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	15

Μέρος Α' : Το έργο του Zoltán Kodály

Σύντομα βιογραφικά στοιχεία

Ο Zoltán Kodály (1882–1967) γεννήθηκε στην πόλη Kecskemét της Ουγγαρίας. Η δουλειά του πατέρα του (μηχανικός σιδηροδρόμων) συνεπαγόταν συνεχείς μετακινήσεις της οικογένειάς του, γεγονός που επέτρεψε στον Kodály να έρθει από νωρίς σε επαφή με την λαϊκή μουσική παράδοση της Ουγγαρίας.

Σε ηλικία δέκα ετών (1892) ξεκίνησε την ενασχόλησή του με τη μουσική. Εκτός από βιολί, που ήταν το κύριο όργανο εκμάθησής του, γνώριζε να παίζει βιόλα, βιολοντσέλο και πιάνο και συμμετείχε στην εκκλησιαστική χορωδία της περιοχής του (Δαμιανού, 1998). Την περίοδο αυτή (1895–1896) γράφει τα πρώτα του έργα (μερικά κομμάτια για πιάνο, δύο Ave Maria και το Stabat Mater για ανδρική χορωδία).

Το 1900 εισήχθη στην Ακαδημία Franz Liszt της Βουδαπέστης στον τομέα της σύνθεσης. Συμμαθητής του στην Ακαδημία ήταν και ο Béla Bartók. Το 1905 πραγματοποιήθηκε η πρώτη εκτέλεση έργων του στο πλαίσιο των ετήσιων εξετάσεων για τους φοιτητές της Ακαδημίας. Εκεί, εκτελέστηκαν με επιτυχία μέρη από το Κουαρτέτο Εγχόρδων του αρ. 1 και το Τρίο του.

Το 1906 ο Kodály γνωρίζει τον Bartók και μαζί ξεκινούν την μελέτη της παραδοσιακής μουσικής των παραδοσιακών τραγουδιών για τα οποία γίνεται λόγος αναλυτικά στη συνέχεια.

Σε ηλικία 25 ετών προσλαμβάνεται στην Ακαδημία Λιστ για να διδάξει θεωρητικά και αργότερα σύνθεση. Με την ιδιότητά του αυτή αντιλήφθηκε τις ελλείψεις της βασικής μουσικής παιδείας. Με στόχο την αναβάθμιση της γενικής μουσικής παιδείας, που οδηγεί σε στη βελτίωση των μελλοντικών μουσικών, εργάστηκε πολλά χρόνια συλλέγοντας υλικό και μεθόδους και εκδίδοντας παρτιτούρες και βιβλία.

Σε αντίθεση με τον Bartók, ο Kodály δεν μετανάστευσε, γεγονός που τον έθεσε σε μεγάλο κίνδυνο κατά τη γερμανική κατοχή της Ουγγαρίας.

Όντας αριστερών πεποιθήσεων, και επειδή οι στόχοι του περί καλλιτεχνικής εκπαίδευσης της χώρας καθρεπτιζόνταν από τις απόψεις του κομμουνιστικού κόμματος, βρέθηκε στη θέση του Μεγάλου Άνδρα της Ουγγρικής Μουσικής, θέση που είχε δημιουργηθεί μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Με την υποστήριξη και τη χρηματοδότηση του κράτους, κατάφερε την υλοποίηση των στόχων της παιδαγωγικής του μεθόδου. Κατά συνέπεια, οι ουγγρικές -σχολικές- χορωδίες μπορούσαν να διαχειριστούν μουσική ακόμα και μεγάλου επιπέδου δυσκολίας.

Μουσικό Έργο

Η πλειονότητα των έργων του Kodály φαντάζουν σαν αυτόνομα λυρικά ποιήματα και έχουν βάσεις στη ρομαντική χορωδιακή μουσική με επιρροές από Schubert, Brahms και Mendelssohn.

Τα χορωδιακά έργα του Kodály προκαλούν δυσκολία ακόμα και σε επαγγελματίες χορωδούς.

Η *Missa Brevis* παρουσιάζει αρμονικές δυσκολίες και έχει έναν επιβλητικό χαρακτήρα ακόμα και αν συνοδεύεται από όργανο. Οι κλίμακες είναι διαφορετικές και πηγάζουν από την ουγγρική παράδοση. Η όλη λειτουργία έχει ένα αρχαϊκό χαρακτήρα παρά τις επηρεασμένες από τον 20ό αιώνα αρμονίες, από την μιμητική ψαλμωδία του "Kyrie" μέχρι την εναλλαγή ανάμεσα σε φωνή και όργανο στο "Gloria".

Το έργο του *Jézus és a kufárok* (Ο Ιησούς και οι έμποροι) είναι ένας πυλώνας στην a cappella χορωδία του 20ού αιώνα. Εκτός από την πολυπλοκότητα στην αρμονία το έργο αυτό περιλαμβάνει περάσματα γρήγορου κανόνα που είναι απαιτητικά για τους ερμηνευτές.

Το *Psalmus Hungaricus* (1923) είναι ένα έργο-ορόσημο για τη συνθετική διαδρομή του Kodály και την αναγνώρισή του παγκοσμίως. Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του εορτασμού του ιωβηλαίου για τα 50 έτη από την ένωση της Βούδας και της Πέστης. Πρόκειται για ορατόριο για σόλο τενόρο, μικτή χορωδία και ορχήστρα με κείμενο τη μετάφραση του Ψαλμού 55 από τον Ούγγρο ποιητή του 16^{ου} αιώνα Mihály Vég. Το κείμενο εκφράζει την οδύνη για τις τραγικές ιστορικές στιγμές του ουγγρικού έθνους, ειδικά μετά την απώλεια εδαφών μετά των Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Κατά συνέπεια, το έργο αποτελεί μία καταγγελία ενάντια στους δυνάστες των ανθρώπων.

Το 1926 παρουσιάστηκε η κωμική όπερα *Háry János* στην οποία υπάρχουν πολλά μέρη πρόζας. Η μεγαλύτερη καινοτομία της, ωστόσο, είναι ότι τα φωνητικά μέρη αντλούν το υλικό τους από την παραδοσιακή ουγγρική μουσική. Έτσι, οι ακροατές των ανώτερων αστικών στρωμάτων ήρθαν σε επαφή με το μουσικό πλούτο της υπαίθρου.

Το μονόπρακτο *Spinning Room* (1932) αποτελείται από 23 παραδοσιακά τραγούδια και μπαλάντες γύρω από την ιστορία ενός Ούγγρου χωρικού που αναγκάζεται να εγκαταλείψει την αγαπημένη του για να αποφύγει την άδικη σύλληψή του από τις αρχές. Περιλαμβάνει παντομίμα αλλά όχι πρόζα. Ένα από τα τραγούδια που χρησιμοποίησε στο έργο είναι το *Cockorikoo*, που δίνει μια φωτεινή και χαρούμενη ατμόσφαιρα:

The image shows a musical score for the Hungarian folk song "Cockorikoo". It consists of three systems of music. The first system has a vocal line and a piano accompaniment. The tempo markings are "meno mosso" and "poco a poco accel.". The lyrics are in Hungarian and English. The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The third system also continues the vocal line and piano accompaniment.

meno mosso poco a poco accel.

Puly-kám mond-ja: dan-da-lú, Csir-kém mond-ja: csip, csip, csip,
Trú-hahn ru - fet: Tru, tru, tru, Kúch-lein ru - fet: Píep, píep, píep,
Said the tur-key: gob, gob, gob, Said the chicken: twit, twit, twit,

Tyú-kom mond-ja: Kít-rá-kotty!
Hén-ne ru - fet: Glück-glück,glück!
Said the roost-er Cock-ri - coo!

Εικόνα 1: Cockorikoo (Hungarian Folk Music)

Ενδεικτικά αναφέρονται:

Έργα για χορωδία χωρίς συνοδεία (περίπου 147):

- 24 για a cappella ανδρική χορωδία
- 45 για μικτή χορωδία
- 78 για χορωδίες παιδιών και γυναικών
- Εκπαιδευτικές ασκήσεις (333 Ασκήσεις για την εισαγωγή αρχάριων μαθητών)

Έργα για χορωδία με συνοδεία:

- Psalmus Hungaricus, op. 13
- Tantum ergo
- Pange lingua
- Te Deum of Budavár
- Laudes organi

Εθνομουσικολογική δραστηριότητα

Το ενδιαφέρον για την έρευνα και συλλογή παραδοσιακών μελωδιών της Ουγγαρίας ξεκίνησε με τον Béla Vikár, ο οποίος, ενώ στην αρχή χρησιμοποίησε ένα σύστημα στενογράφησης για την καταγραφή μόνο των κειμένων των τραγουδιών, ωστόσο συνειδητοποίησε ότι αυτό δεν ήταν αρκετό. Κατά συνέπεια χρησιμοποίησε πρώτος το φωνογράφο του Edison για να καταγράψει ηχητικά τα παραδοσιακά κομμάτια, μέθοδο που υιοθέτησαν και οι Kodály και Bartók κατά τη δική τους καταγραφή.

Το ενδιαφέρον του Kodály για τη συλλογή παραδοσιακών μελωδιών πυροδοτήθηκε από τους συλλέκτες παραδοσιακής μουσικής του 19^{ου} αιώνα όπως οι Limbay και Bartalus, των οποίων τα βιβλία είχε μελετήσει ως φοιτητής. Άλλος παράγοντας ήταν οι επισκέψεις του σε μουσεία και η ακρόαση ηχογραφήσεων του Vikár.

Ταυτόχρονα, την εποχή εκείνη οι Ούγγροι πολίτες βίωναν καταπίεση υπό την αυστρουουγγρική αυτοκρατορία. Οι Kodály και Bartók θέλησαν να αποτινάξουν τις γερμανικές επιρροές από την ουγγρική μουσική και να δώσουν ξεκάθαρη ταυτότητα στην ουγγρική μουσική.

Ο Kodály επέλεξε να επισκεφτεί απομονωμένες περιοχές και χωριά που είχαν τη δική τους διάλεκτο, θεωρώντας ότι η γλωσσική συνοχή θα καθιστούσε πιο πιθανή τη διατήρηση των μουσικών στοιχείων της μουσικής παράδοσης. Ο Bartók, αντίθετα, ήθελε να αποκτήσει μια εξοικείωση με τη μουσική των γειτονικών χωρών για να αποκτήσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την ουγγρική μουσική παράδοση και έτσι μελέτησε την παραδοσιακή μουσική της Σλοβακίας, της Ρουμανίας και των νοτιοσλαβικών πληθυσμών.

Εικόνα 2: Απόσπασμα από το *Psalmus Hungaricus* (Πηγή: *De Agostini Picture Library*)

Ο Kodály, σε αντίθεση με τον Bartók, δεν πίστευε ότι η παραδοσιακή μουσική ταυτίζεται με τη μουσική των χωρικών. Υποστήριζε ότι, ενώ οι χωρικοί τη μετέδιδαν και την κρατούσαν ζωντανή, στη δημιουργία αυτής της μουσικής είχαν συμβάλει όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Μετά από πολλές προσπάθειες και μετά την συνταξιοδότησή του το 1942, ο Kodály εξέδωσε (μετά το θάνατο του Bartók) τον πρώτο τόμο του *Αρχείου της Ουγγρικής Παραδοσιακής Μουσικής* (1951) με την ονομασία **Corpus Musicae Popularis Hungaricae**. Συνολικά ο Kodály προετοίμασε 5 τόμους για το μνημειώδες αυτό εγχείρημα.

Σύστημα διδασκαλίας

Η μουσικοπαιδαγωγική μέθοδος του Kodály βασίζεται στην αρχή ότι η μουσική είναι ένας κώδικας επικοινωνίας, όπως η γλώσσα. Βασικός σκοπός είναι η διδασκαλία λοιπόν της μουσικής γραφής και ανάγνωσης από μικρή ηλικία ώστε τα παιδιά, χρησιμοποιώντας τη φωνή τους, να έρθουν κοντά στον κόσμο της μουσικής μέσα από τη δημιουργικότητα του τραγουδιού.

Η φωνή είναι, κατά τον Kodály, το πρώτο φυσικό όργανο του παιδιού που το βοηθά να αποκτήσει μουσικότητα και γνώση. Με βάση αυτό το αξίωμα ο Kodály δημιούργησε τη *Φωνητική Μέθοδο Kodály*, που αποτελείται από υλικό διδασκαλίας βασισμένο στην ουγγρική παράδοση και σε ασκήσεις κλιμακούμενης δυσκολίας που ο ίδιος επινόησε.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της φωνητικής αγωγής αυτής είναι η πεντατονική κλίμακα, στοιχείο της ουγγρικής παράδοσης, η οποία και αποτελεί τη βάση της εκμάθησης ειδικά για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

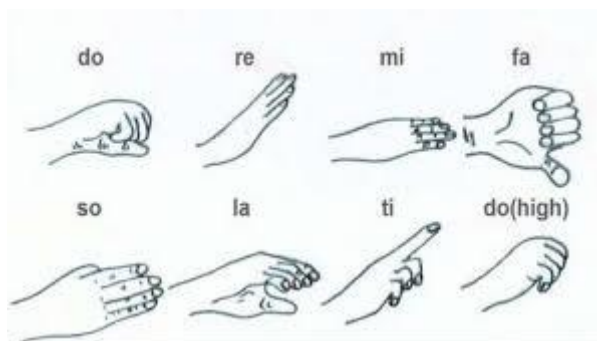
Τελικός στόχος αυτής της μεθόδου είναι τα παιδιά να καλλιεργήσουν την ακοή τους μέσα από το τραγούδι χωρίς ενόργανη συνοδεία.

Τα σημεία-κλειδιά της μεθόδου Kodály είναι τα παρακάτω:

- ❖ Αίσθηση τέλει τονικότητας από νωρίς
- ❖ Ποικιλία αισθητικοκινητικών κινήσεων
- ❖ Εισαγωγή στη μουσική ανάγνωση και γραφή από μικρή ηλικία
- ❖ Απομνημόνευση παραδοσιακών τραγουδιών

Βασικές αρχές του Συστήματος Kodály:

1. Η μουσική είναι "ανθρώπινο δικαίωμα".
 - (α) Η οργανωμένη κοινωνία (πολιτεία) έχει την υποχρέωση να προσφέρει σε κάθε πολίτη / παιδί πρόσβαση στην μουσική παιδεία
 - (β) κατ' αρχάς μέσα από την γενική εκπαίδευση
 - (γ) με οργανωμένη, συστηματική και τακτική διδασκαλία της μουσικής, η οποία πρέπει να αρχίζει:
 - στη νεαρότερη δυνατόν ηλικία,
 - με την καλλιέργεια της φωνής και της ακοής στη συνέχεια δε με τη διδασκαλία της μουσικής ανάγνωσης και γραφής,
 - με τη χρήση της κατά τόπο εγχώριας μουσικής παράδοσης.
2. Στην εκπαίδευση είναι καλό να χρησιμοποιούνται μόνο μουσικά αριστουργήματα από κάθε χώρα και εποχή.
3. Οι δάσκαλοι μουσικής πρέπει να είναι άρτια εκπαιδευμένοι τόσο ως μουσικοί όσο και ως παιδαγωγοί.

Εικόνα 3: Κινήσεις χεριών ανάλογα με τονικότητα (Πηγή: *cotcot.hu*)

Μέρος Β΄ : Το έργο του Béla Bartók

Σύντομα βιογραφικά στοιχεία

Ο Béla Viktor János Bartók γεννήθηκε το 1881 στο Nagyszentmiklós (πλέον Sînnicolau Mare) και ανήκει στη Ρουμανία. Μετά τον αιφνίδιο θάνατο του πατέρα του το 1888, η μητέρα του Paula μετακόμισε με τον μικρό Béla και την αδερφή του στη Bratislava της Σλοβακίας. Από μικρός επέδειξε εξαιρετικό «αυτί», αναπτύσσοντας την ικανότητα να ξεχωρίζει τους διαφορετικούς ρυθμούς από τις μελωδίες που έπαιζε η μητέρα του στο πιάνο. Οι συχνές μετακινήσεις της οικογένειας είχαν ως κίνητρο, εν μέρει, την επιθυμία της Paula Bartók να παράσχει στον γιο της την καλύτερη δυνατή μουσική παιδεία. Στη Bratislava μελέτησε πιάνο υπό κορυφαίους δασκάλους ενώ έμαθε μόνος του σύνθεση, μελετώντας παρτιτούρες. Σε ηλικία 9 ετών συνέθετε ήδη χορούς ενώ στη εφηβεία έγραφε μουσική δωματίου στο στιλ του Brahms. Το 1899 μπήκε στη Μουσική Ακαδημία της Βουδαπέστης, όπου και άκουσε μια εκτέλεση του Also Sprach Zarathustra του Richard Strauss, η οποία του έδειξε όπως ανέφερε αργότερα «ότι υπήρχε ένας τρόπος σύνθεσης ο οποίος έφερε τους σπόρους μιας νέας ζωής». Συνδυάζοντας τον ενθουσιασμό του για τον Strauss με τον νεανικό ουγγρικό εθνικισμό του, το 1903 συνέθεσε το πρώτο μεγάλο έργο του, το συμφωνικό ποίημα Kossuth, προς τιμήν του ήρωα της Ουγγρικής Επανάστασης του 1848, Lajos Kossuth. Το 1906 γνωρίστηκε με τον επίσης συνθέτη Zoltán Kodály, με τον οποίον έγιναν εγκάρδιοι φίλοι για όλη τους τη ζωή. Ο Kodály είχε ήδη αρχίσει να συγκεντρώνει με τη χρήση του κυλίνδρου του Edison ηχογραφήσεις παραδοσιακών τραγουδιών της Ουγγαρίας, κάτι που ξεκίνησε να κάνει και ο Bartók. Αποφοιτώντας από την Ακαδημία ξεκίνησε την καριέρα του ως πιανίστας κονσέρτων. Κατά την ενήλικη ζωή του, ο Bartók έδωσε 630 συναυλίες σε 22 χώρες. Το 1907 έγινε καθηγητής πιάνου στην Ακαδημία της Βουδαπέστης. Αν και δεν τον ενδιέφερε ιδιαίτερα η διδασκαλία, παρέμεινε στη θέση αυτή για περισσότερα από 25 χρόνια. Η σημαντικότερη συνεισφορά του στην παιδαγωγική ήταν οι διδασκαλικές μέθοδοί του για το έργο των Bach, Haydn, Mozart και Beethoven, καθώς και τα κομμάτια που συνέθεσε για παιδιά. Ο Bartók επέδειξε όμως ενδιαφέρον για την παραδοσιακή μουσική εκτός συνόρων, μελετώντας τη ρουμάνικη, τη σλοβάκικη, τη σέρβικη, την κροατική, τη βουλγαρική, την τούρκικη κι ακόμα και τη νοτιοαφρικανική. Το 1906, κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στην Αλγερία, οραματίστηκε το πώς θα έθετε τάξη στους παραδοσιακούς σκοπούς του κόσμου. Αυτό έθεσε τέρμα σε οποιαδήποτε επιθυμία του για την καριέρα που οι άλλοι ήθελαν να ακολουθήσει, είπε αργότερα. Από το σημείο εκείνο και πέρα, το βασικό ζητούμενο στη ζωή του έγινε η συλλογή, ανάλυση, και καταλογοποίηση μεγάλου μέρους της παγκόσμιας παραδοσιακής μουσικής.

Αυτό το πολυεθνικό ενδιαφέρον του, τού προκάλεσε προβλήματα ειδικά μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η Σλοβακία και η Ρουμανία δεν ήταν πια μέρος της Ουγγαρίας, αφού περιοχές στις οποίες μελετούσε και εξερευνούσε πλέον έγιναν απροσπέλαστες. Επιπλέον, επικρίθηκε για το «μη πατριωτικό» ενδιαφέρον που επιδείκνυε για λαούς εχθρικούς πλέον προς την Ουγγαρία. Νοσταλγώντας την εθνική ποικιλότητα της Αυστροουγγαρίας, ο Bartók ονειρεύτηκε την «αδελφότητα των ανθρώπων, αδελφότητα πέρα από όλους τους πολέμους και τις διαμάχες».

Σε ένα ταξίδι του στην Τρανσυλβανία, ήρθε σε επαφή με την Εκκλησία των Ουνιτάρων. Ο ίδιος είχε ανατραφεί ως καθολικός αλλά στα 22 του δήλωνε ήδη άθεος, οπαδός του Νίτσε και σκεπτικιστής για τα θρησκευτικά διδάγματα. «Γιατί

δεν λέμε απλά: δεν μπορώ να εξηγήσω την προέλευση της ύπαρξης, και να αρκεστούμε σε αυτό;» έλεγε. Το 1909 παντρεύτηκε με την Márta Ziegler και τον επόμενο χρόνο γεννήθηκε ο γιος τους. Έξι χρόνια αργότερα, ενώπιον του γιου του, έγινε μέλος της Εκκλησίας των Ουνιτάριων, κάτι που του άνοιγε περισσότερες επαγγελματικές προοπτικές και απάλλαξε τον γιο του από την υποχρεωτική αλλιώς καθολική εκπαίδευση. Τα ωριμότερα έργα του συνάντησαν την αντίσταση του συντηρητικού ουγγρικού κατεστημένου που προτιμούσε τα έργα των Brahms και Liszt. Στην απόρριψη του συνέβαλε και το γεγονός ότι για τα λυρικά έργα του συνεργάστηκε με συγγραφείς που δεν έχαιραν της κυβερνητικής εκτίμησης. Παρόλα αυτά, το όνομά του είχε ήδη αναγνωρισθεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Με τις δυο σονάτες για βιολί, το 1921 και 1922, καθώς και με την Χορευτική Σουίτα του για την 15η επέτειο της ενοποίησης της πόλης της Βουδαπέστης, αναγνωρίστηκε ως ένας από τους σημαντικότερους μοντέρνους συνθέτες. Το 1926 συνέθεσε μια σειρά σπουδαίων έργων για πιάνο, μεταξύ των οποίων και το πρώτο από τα τρία του κοντσέρτα για πιάνο. Το τρίτο και το πέμπτο από τα κοντσέρτα για έγχορδα, του 1927-1928, με το πλέον αφηρημένο και συγκεντρωμένο ύφος του, συγκαταλέγονται μεταξύ των έργων του Bartók που αναφέρονται συχνότερα ως αριστουργήματα από τους κριτικούς της μουσικής.

Τη δεκαετία του 1930, έγραψε πολλά έργα κατά παραγγελία από ξένες χώρες - αρνήθηκε ωστόσο να δώσει συναυλίες ή να επιτρέψει την μετάδοση της μουσικής του στη φασιστική Ιταλία και τη ναζιστική Γερμανία. Απέφευγε και τις συναυλίες στην ίδια την Ουγγαρία, λόγω του φασιστικού καθεστώτος. Η πολιτική κατάσταση που έβαινε προς το χειρότερο στην Ευρώπη, τον έκανε να στείλει πρώτα στο εξωτερικό τα χειρόγραφα του και στη συνέχεια να φύγει με τη δεύτερη σύζυγό του και το γιο τους στις ΗΠΑ. Το 1945 έλαβε την αμερικανική υπηκοότητα αλλά εξακολουθούσε να θεωρεί τον εαυτό του εξόριστο και όχι μετανάστη. Παρόλα αυτά, ένα από τα φωτεινά σημεία της εκεί ζωής του, την οποία σκίαζε και η δύσκολη οικονομική κατάσταση, ήταν η πρόσβαση στα αρχεία της σερβοκροατικής παραδοσιακής μουσικής του Πανεπιστημίου Columbia στη Νέα Υόρκη. Στις αρχές του 1940 εκδηλώθηκαν τα πρώτα συμπτώματα της λευχαιμίας η οποία διαγνώστηκε 4 χρόνια αργότερα, όταν ήταν πολύ αργά για να βοηθηθεί η κατάσταση του συνθέτη. Το 1943 συνέθεσε Ορχηστρικό Κονσέρτο, το δημοφιλέστερο έργο του και το επόμενο έτος συνέθεσε μία σονάτα για σόλο βιολί για τον Yehudi Menuhin. Τα δυο τελευταία σπουδαία έργα του, το τρίτο κονσέρτο για πιάνο το οποίο περιλαμβάνει κελαηδίσματα και φυσικούς ήχους, και το κονσέρτο για βιόλα έμειναν ολοκληρώθηκαν από τον Ούγγρο συνεργάτη του Tibor Serly, μετά το θάνατό του. Ο Béla Bartók πέθανε στις 26 Σεπτεμβρίου του 1945, σε ηλικία 64 ετών, σε νοσοκομείο της Νέας Υόρκης.

Μουσικό Έργο

Κατά γενική ομολογία, ο Bartók είναι συνθέτης ορχηστρικής μουσικής (γεγονός που επαληθεύεται αν συγκρίνουμε τον αριθμό των ορχηστρικών κομματιών του με τον μικρό αριθμό των χορωδιακών του).

Adagio (♩=88)

1 2 3 4 5 6

V. P.

U.N.

pentatonic substructure within the E-Phrygian mode

7 8 9 10 11

V. P.

12 13 14 15 16 17

V. P.

Εικόνα 4: Eight Hungarian Folksongs No. 1, mm. 1-17

Το σύνολο της χορωδιακής μουσικής του παρουσιάζεται στη συνέχεια:

A) Μαθητικές δημιουργίες

- ❖ *Τρεις Μικτές Χορωδίες* (1900-αδημοσίευτο)
 - a) *Der Tod, das ist die kühle Nacht*
 - b) *Was streift vorbei im Dämmerlicht*
 - c) *Suckst du mir den immer nach*
- ❖ *Est (Evening)* (1903)

B) Ωριμες δημιουργίες

- ❖ *Τέσσερα Παλιά Ουγγρικά Λαϊκά Τραγούδια* (1910)
- ❖ *Δύο Ρουμανικά Λαϊκά Τραγούδια* (1915-αδημοσίευτο)
- ❖ *Πέντε Σλοβακικά Λαϊκά Τραγούδια* (1917)
- ❖ *Τέσσερα Ουγγρικά Λαϊκά Τραγούδια* (1930)
- ❖ *Cantata Profana* (1930) για διπλή χορωδία
- ❖ *Τα τραγούδια των Székely* (1932)
- ❖ *27 Χορωδιακά Έργα για παιδικές ή γυναικείες χορωδίες* (1935)
- ❖ *Από τους Παλιούς Καιρούς* (1935)

Η επίδραση της παραδοσιακής μουσικής είναι προφανής στα μεταγενέστερα έργα του (π.χ. στη *Cantata Profana*).

Ο ίδιος ο Bartók διέκρινε τρεις μεθόδους χρήσης των λαϊκών μελωδιών:

1. Στην πρώτη περίπτωση συνοδείας οι φράσεις εισαγωγής και κατάληξης λειτουργούν απλώς σαν «γαρνιτούρα» για την πολύτιμη μελωδία των χωρικών (εφαρμογή στα 4 Σλοβακικά Λαϊκά Τραγούδια -1917)
2. Στη δεύτερη περίπτωση η μελωδία χρησιμοποιείται ως το μουσικό χαλί γύρω από το οποίο κτίζεται η μουσική δημιουργία (4 Ουγγρικά Παραδοσιακά Τραγούδια -1930)
3. Στην τελική μέθοδο, αντί για χρήση ήδη υπάρχοντων μελωδιών, ο συνθέτης δημιουργεί δικές του μελωδίες, μιμούμενος ως ένα βαθμό τις υπάρχουσες, διατηρώντας την ατμόσφαιρα (Cantata Profana -1930).

Τα 4 Σλοβακικά Λαϊκά Τραγούδια προέρχονται από την έρευνα του Bartók στην περιοχή της Zvolenska. Το ύφος των τραγουδιών είναι ελαφρύ. Το πρώτο τραγούδι είναι ένα μελαγχολικό γαμήλιο κομμάτι. Για την εξισορρόπηση της διάθεσης του πρώτου κομματιού, ο Bartók προσθέτει σαν δεύτερο κομμάτι ένα μικρό και ευδιάθετο τραγούδι για τους αγρότες και δύο μικρά χορευτικά τραγούδια. Το σύνολο των κομματιών ακολουθούν την 1^η μέθοδο, όπου ένταση και σημασία δίνεται στο παραδοσιακό τραγούδι το οποίο απλά στολίζεται στην αρχή και στο τέλος του.

Τα 4 Ουγγρικά Παραδοσιακά Τραγούδια δημιουργούνται 13 χρόνια μετά (1930) και μετά την δημιουργία σημαντικών ορχηστρικών κομματιών. Η καινοτομία αυτών των τραγουδιών είναι η πολυφωνία. Αυτά τα κομμάτια αποτελούν παράδειγμα της 2^{ης} κατηγορίας μεθόδων όπου η λαϊκή μουσική αποτελεί το υπόβαθρο για τη δημιουργία. Αυτό επιτυγχάνεται με την «επιθυμητή ή υποσυνείδητη μίμηση των λαϊκών μοτίβων και φράσεων».

Μετά την ολοκλήρωση των 4 Ουγγρικών Παραδοσιακών Τραγουδιών, ο Bartók δημιουργεί ένα από τα πιο εμβληματικά χορωδιακά έργα του, τη *Cantata Profana*. Το έργο αυτό, διάρκειας 16-17 λεπτών, έχει δημιουργηθεί για δύο μικτές χορωδίες, σόλο τενόρο και μπάσο και ορχήστρα.

Σύμφωνα με τον ίδιο τον Bartók σε γράμμα του προς τον Octavian Beu:

«Στην *Cantata Profana* μόνο το κείμενο είναι ρουμανικό · το θεματικό υλικό είναι δικής μου δημιουργίας, και δεν είναι μίμηση της ρουμανικής παραδοσιακής μουσικής, μάλιστα ένα μεγάλο μέρος του δεν έχει παραδοσιακό χαρακτήρα. Αυτή η δημιουργία μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ως 'ένα μουσικό υπόβαθρο για το ρουμανικό colinda [ένα ρουμανικό Χριστουγεννιάτικο τραγούδι]».

Σαν ανέκδοτο από την πρεμιέρα του έργου είναι η αλλαγή δύο μέτρων του σόλο τενόρου καθώς ο τραγουδιστής Endre Rösler είχε αρνηθεί να τραγουδήσει το κομμάτι της κλιμάκωσης του τενόρου και έφτασε ένα ψηλό ντο.

Movement II—mm. 84. and 85

Bartók's
altered
version for
E. Rösler

Bartók's
original
version

Εικόνα 5: Η αλλαγή των μέτρων 84 και 85 του σόλο τενόρου στην *Cantata Profana* (Πηγή: *The Choral Journal*, 1985)

Εθνομουσικολογική δραστηριότητα

Όπως αναφέρθηκε και στην αντίστοιχη ενότητα για τον Kodály, η επιθυμία για καταγραφή και έρευνα των παραδοσιακών μουσικών παρουσιάζεται σε μία περίοδο αναβρασμού για την Ουγγαρία και συνέπεσε με την επιθυμία για τη διαμόρφωση μίας ουγγρικής ταυτότητας, γεγονός που είχε αντίκτυπο και στη μουσική της περιόδου.

Το σημαντικό γεγονός που ώθησε τον Bartók στο γιγαντιαίο πόνημα της καταγραφής των λαϊκών ασμάτων ήρθε το καλοκαίρι του 1904, όταν και άκουσε την δεκαοκτάχρονη Lidi Dósa να τραγουδά ένα αυθεντικό τραγούδι της Τρανσυλβανίας. Ήταν η πρώτη φορά που άκουγε Magyar (το ουγγρικό όνομα για την ιθαγενή ουγγρική διάλεκτο) μουσική, και τον επηρέασε σε τέτοιο σημείο που έδωσε το έναυσμα για την αναζήτηση λαϊκών μελωδιών.

Σε αντίθεση με τον Kodály, ο Bartók διεύρυνε το πεδίο αναζήτησής του σε χώρες εκτός της Ουγγαρίας (Σλοβακία, Ρουμανία, ακόμα και Τουρκία, Αλγερία και Νότιο Αφρική), και ηχογράφησε πάνω από εκατό παραδοσιακά τραγούδια από χοιροτρόφους, βοσκούς, αγρότες και οικιακούς υπηρέτες που τραγουδούσαν είτε σε σόλο είτε σε σύνολα.

Handwritten musical score for a folk song. The title is "Lepesi." The score is written on two staves. The top staff is the vocal line with lyrics in Hungarian and German. The bottom staff is the piano accompaniment. The lyrics are: "Ab-la-kom-ba, ab-la-kom-ba be-sü-tött a hold-vi-lág, A-ki ket-tőt, hár-mat sze-ret so-sincs ar-ra jó vi-lág. Welt. Zwei, drie liebt niemals ist ihm gut die Welt." The piano part starts with a piano (p) dynamic marking.

Εικόνα 6: 20 Ουγγρικά Λαϊκά Τραγούδια (Πηγή: Elliot Antokoletz, *The Music of Béla Bartók: A Study of Tonality and Progression in Twentieth-Century Music*)

Στην περιοχή Csík στην Τρανσυλβανία, ο Bartók μπήκε στην καρδιά της αρχαϊκής παραδοσιακής μουσικής βρίσκοντας κομμάτια που βασίζονταν στην πεντατονική κλίμακα, η οποία και είχε αγνοηθεί από τη ουγγρική μουσική θεωρία και εκπαίδευση.

Μέσα στα δύο έτη αναζήτησης, ο Bartók ανακάλυψε πάνω από 1 000 μελωδίες και έπειτα διεύρυνε το πεδίο αναζήτησης μελωδιών σε όλη την Ανατολική Ευρώπη.

Ο Bartók χαρακτηρίζεται ως ο πατέρας της εθνομουσικολογίας, όχι γιατί ήταν ο πρώτος που εξερεύνησε τις παραδοσιακές δομές των τραγουδιών, αλλά γιατί ήταν ο πρώτος που ενσωμάτωσε τα ευρήματά του αυτά στα έργα του και σε τόσο μεγάλο βαθμό, κάνοντάς τον όχι απλά μελετητή, αλλά συνεχιστή της μουσικής αυτής.

Συμπεράσματα-Παρατηρήσεις

Με βάση την μελέτη των δύο συνθετών μπορούν να παρατηρηθούν τα εξής:

- Η μελέτη της μουσικής παράδοσης της Ουγγαρίας όχι μόνο προχώρησε τη μουσική δημιουργία στη χώρα αυτή, αλλά αποκάλυψε το υλικό από το οποίο αντλούνταν τα θέματα και οι μελωδίες, εκτείνοντας τη σύγχρονη μουσική
- Η δημιουργία νέων κομματιών από τον Bartók ένωσε την παλιά τάξη πραγμάτων με τη λαϊκή μουσική, ενώνοντας έτσι τις διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και δίνοντας στη μουσική ένα χαρακτήρα ποιο αυθεντικό
- Η ανακάλυψη της πεντατονικής κλίμακας και γενικά η ενσωμάτωση της παραδοσιακής μουσικής στη μουσική εκπαίδευση μπορεί να οδηγήσει σε παιδιά και κατ' επέκταση σε εν δυνάμει μουσικούς με μια ενεργή συμμετοχή στο μουσικό γίγνεσθαι της χώρας τους, σε αντίθεση με την απλή μίμηση των δυτικών προτύπων
- Το εκπαιδευτικό σύστημα Kodály, εκτός από την επαφή με την παραδοσιακή μουσική, έχει σημαντικά οφέλη για τα παιδιά όπως είναι η ενεργός συμμετοχή στη μουσική και το χορό, η ανάπτυξη των μουσικών ικανοτήτων, η σωστή αναπνοή και εκφορά του λόγου καθώς και η εκ βαθέων εκμάθηση τραγουδιού σε βιωματικό επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Η εθνομουσικολογική έρευνα του Zoltán Kodály και η επίδραση της παραδοσιακής Ουγγρικής μουσικής στο έργο του, Αϊβαλιώτη Αμφιθέα (2016)
- Η μουσικοπαιδαγωγική μέθοδος του Zoltán Kodály, Εμπειριάδου Ε. (1995)
- Η επίδραση της πρώιμης μουσικοκινητικής αγωγής στη μουσική ανάπτυξη των νηπίων κα ειδικότερα στην αντίληψη του ρυθμού, Καλογηράτου Α., Παπαϊωάννου Ε., 2008

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- The Choral Music of Bela Bartok, Fred Thayer (1985)
- Béla Bartók: The Father of Ethnomusicology ,David Taylor Nelson (2012)
- Steve Schwartz (2001)